

ЩОДО ВИДІВ ІНФОРМАЦІЇ, ЯКА ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРИ

В умовах побудови інформаційного суспільства дедалі важливішими стають проблеми забезпечення інформаційної безпеки учасників інформаційного простору. Основним завданням будь-якого суб'єкта, в тому числі державних органів, стає збір, накопичення, обробка, зберігання та використання інформації, на підставі якої стає можливим прийняти правильне, своєчасне та необхідне рішення. Інформація стає досить цінним об'єктом: якщо раніше основною формою боротьби були воєнні дії, то сьогодні такого ж, а то і значно кращого ефекту з мінімальними втратами можна досягти за допомогою «інформаційних війн». І це стосується не тільки міждержавних відносин, але й відносин усередині однієї держави: конкурентної боротьби компаній, злочинних угруповань, а подекуди й окремих громадян.

За таких умов завданням держави є створення законодавчих механізмів охорони інформації від несанкціонованого доступу поряд із необхідністю забезпечення реалізації прав громадян на доступ до відкритої інформації. Все це породжує проблеми належної класифікації та розмежування різних видів інформації з метою охорони прав та законних інтересів осіб. Органи прокуратури в цьому процесі знаходяться між двома сторонами, інтереси яких інколи протилежні. Прокуратура покликана, з одного боку, захищати інтереси держави, а з іншого – слідкувати за дотриманням прав і свобод громадян, в тому числі в інформаційній сфері. Тому класифікація інформації, що використовується в діяльності прокуратури, має значний практичний та науковий інтерес.

Окремі питання розвитку інформаційних правовідносин досліджували у своїх роботах А. Б. Агапов, І. В. Арістова, Ю. М. Батурін, І. Л. Бачило, В. М. Брижко, В. Д. Гавловський, Р. А. Калюжний, Т. А. Костецька, В. А. Копилов, П. У. Кузнецов, А. І. Марущак, О. Г. Марценюк, А. А. Письменницький, В. С. Цимбалюк, Ю. С. Шемшученко та ін. Однак питання дослідження класифікації інформації, яка використовується в діяльності органів прокуратури, залишилися без належної уваги.

Тому основною **метою** даної статті є дослідження видів інформації, яка використовується в діяльності органів прокуратури, **завданням** – визначення основних проблем, що виникають у процесі використання такої інформації.

Інформацію, що використовується в діяльності органів прокуратури, можна класифікувати за різними ознаками. Варто наголосити, що в літературі вже здійснювалася спроба класифікувати соціально-управлінську інформацію при дослідженні і вивченні різноманітних проблем інформатизації і технологізації соціального простору. Причому ці класифікації становлять значний як теоретичний, так і практичний інтерес для більш глибокого осмислення основних видів інформації, яку у своїй діяльності постійно використовують органи прокуратури.

М. М. Рассолов класифікує інформацію у сфері права, що має системно-управлінську специфіку, спочатку на рівні окремих підсистем правової системи суспільства з виділенням видів даних, що характеризують функціональне призначення, структуру й особливості конкретних підсистем, фізичні форми подання правової та іншої інформації, логічний зміст і процедури її перетворення. Потім з позицій теорії інформації виділяє й аналізує види соціальних даних, повідомлень і фактів, що відображають реальну правову ситуацію і проблеми; після цього висвітлює напрями класифікації інформації всієї правової системи суспільства в цілому [1, с. 20].

Відомі також інші дослідження з питань класифікації управлінської інформації в рамках механізму управлінського регулювання. Так, наприклад, Г. В. Атамчук розглядає інформацію в рамках управлінської системи з погляду її актуальності, достатності й адекватності, необхідних для ухвалення відповідного рішення, аналізуючи цю інформацію за ступенем поширення, визначення обсягів, щільності каналів, упорядкування змісту. Поділяючи управлінську інформацію на вхідну і вихідну, учений зазначає, що її потік повинен зосереджуватися в руках керівної ланки і підкорятися

виключно компетенції державного органу. Далі він поділяє інформацію за ступенем розподілу всередині державного органу. На перше місце ставиться інформація керівника або керівної ланки, на друге – розподіл інформації між посадовими особами. Відзначаючи важливість впливу цієї ознаки на якість управлінської роботи, Г. В. Атаманчук класифікує інформацію за формами вираження та доцільності [2, с. 189].

Існують класифікації, згідно з якими вся інформація, яка циркулює в управлінських системах, поділяється на достовірну та повну, диференціюється і відбирається відповідно до дії різноманітних правових норм у часі, просторі, осіб, а також до позицій тематичної добірки. Одночасно йдеться про дані, що стосуються окремих видів документів, органів, які прийняли дані документи, дат прийняття, їх номерів, джерел опублікування. З погляду інформаційної взаємодії управлінського органу з іншими учасниками відносин управлінська інформація умовно поділяється за трьома напрямками: «згори», «знизу» і «по горизонталі» [3, с. 142].

Чинне законодавство України передбачає тільки два види класифікації інформації:

1) за природою (сутністю і змістом), передбачена ст. 18 Закону України «Про інформацію» [4] на: статистичну інформацію; адміністративну інформацію (дані); масову інформацію; інформацію про діяльність державних органів влади та органів місцевого і регіонального самоврядування; правову інформацію; інформацію про особу; інформацію довідково-енциклопедичного характеру; соціологічну інформацію;

2) за режимом доступу (ст. 28 Закону України «Про інформацію») поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом.

Зважаючи не те, що в повсякденній роботі органів прокуратури використовуються всі види інформації, а схарактеризувати кожен з класифікацій в межах однієї статті неможливо, необхідно зосередити увагу на поділі інформації за її природою.

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про інформацію» **статистична інформація** – це офіційна документована державна інформація, яка дає кількісну характеристику масових явищ та процесів, що відбуваються в економічній, соціальній, культурній та інших сферах життя.

Державна статистична інформація підлягає

систематичному відкритому публікуванню. Забезпечується відкритий доступ громадян, наукових установ, заінтересованих організацій до неопублікованих статистичних даних, які не підпадають під дію обмежень, установлених законом. Система статистичної інформації, її джерела і режим визначаються Законом України «Про державну статистику» та іншими правовими актами в цій галузі.

Прикладом застосування статистичної інформації в діяльності прокуратури є підготовка та направлення в 2003 р. Генеральним прокурором України до Верховної Ради України інформації про стан законності і злочинності в Україні, де характеризували динаміку і структуру злочинності останніх років, законність при проведенні оперативно-розшукової діяльності, дізнання та досудового слідства, стан із додержанням і застосуванням законів щодо прав і свобод громадян, економічних та міжнародних відносин, у сфері екології. До інформації додано статистичні дані із зазначених питань та довідку щодо стану слідства у так званих резонансних справах [5].

Адміністративна інформація (дані) – це офіційні документовані дані, що дають кількісну характеристику явищ та процесів, які відбуваються в економічній, соціальній, культурній та інших сферах життя і збираються, використовуються, поширюються та зберігаються органами державної влади (за винятком органів державної статистики), органами місцевого самоврядування, юридичними особами відповідно до законодавства з метою виконання адміністративних обов'язків та завдань, що належать до їх компетенції.

Система адміністративної інформації (даних), повноваження органів, які займаються діяльністю, пов'язаною зі збиранням та використанням адміністративних даних, їх джерела та режим встановлюються відповідно до законодавства.

У діяльності органів прокуратури прикладом адміністративної інформації є дані про кількість кримінальних справ, що перебувають у провадженні органів слідства на території обслуговування, слідчих, що розслідують справи, наглядові провадження тощо.

Масова інформація – це публічно поширювана друкована та аудіовізуальна інформація. Друкованими засобами масової інформації є періодичні друковані видання (преса) – газети, журнали, бюлетені тощо і разові видання з визначеним тиражем. Аудіовізуальними засобами масової інформації є: радіомовлення,

телебачення, кіно, звукозапис, відеозапис тощо.

У діяльності прокуратури можна виділити два основних аспекти використання масової інформації. Перший – це самостійне створення та поширення масової інформації органами прокуратури. Це здійснюється, наприклад, через виступи або публікації в засобах масової інформації посадових осіб прокуратури. Крім того, Генеральна прокуратура України є засновником періодичного видання «Вісник прокуратури», де може публікуватися інформація про діяльність органів прокуратури та наукові праці з відповідної тематики.

Другий аспект – це використання масової інформації самими органами прокуратури. Так, наприклад, відповідно до ст. 94 Кримінально-процесуального Кодексу України приводами та підставами порушення кримінальної справи є повідомлення, опубліковані в пресі, та безпосереднє виявлення прокурором ознак злочину. Таким чином, у разі повідомлення через засоби масової інформації про злочини чи пригоди, прокуратура повинна відреагувати на таке повідомлення проведенням перевірки. Зрозуміло, що не всі повідомлення можна перевірити, особливо враховуючи той факт, що багато з них поширюються як особисті критичні судження чи твердження (думки) окремих громадян. А такі думки, відповідно до Конституції України і ст. 47-1 Закону України «Про інформацію», є реалізацією свободи думки та доведенню своєї правдивості не підлягають.

Інформація державних органів та органів місцевого і регіонального самоврядування – це офіційна документована інформація, яка створюється в процесі поточної діяльності законодавчої, виконавчої та судової влади, органів місцевого і регіонального самоврядування. Враховуючи те, що прокуратура є органом державної влади та виконує функції держави, відповідна інформація може створюватися і створюється в процесі повсякденної діяльності органів прокуратури.

Відповідно до Закону України «Про інформацію» [4] основними джерелами цієї інформації є: законодавчі акти України, інші акти, що приймаються Верховною Радою та її органами, акти Президента України, підзаконні нормативні акти, ненормативні акти державних органів, акти органів місцевого і регіонального самоврядування.

Інформація державних органів та органів місцевого і регіонального самоврядування доводиться до відома заінтересованих осіб

шляхом: опублікування її в офіційних друкованих виданнях або поширення інформаційними службами відповідних державних органів і організацій; опублікування її в друкованих засобах масової інформації або публічного оголошення через аудіо- та аудіовізуальні засоби масової інформації; безпосереднього доведення її до заінтересованих осіб (усно, письмово чи іншими способами); надання можливості ознайомлення з архівними матеріалами; оголошення її під час публічних виступів посадових осіб.

До інформації, яка створюється в процесі поточної діяльності органів прокуратури, можна віднести відомості про: склад керівних органів; графік прийому громадян; планові перевірки та їх результати; результати розгляду звернень окремих громадян; закупівлю товарів та послуг за кошти державного бюджету для потреб органів прокуратури; вакансії тощо.

Правова інформація – це сукупність документованих або публічно оголошених відомостей про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику тощо.

Досліджуючи систему правової інформації, С. С. Москвін аналізує її як різновид наукової інформації, дані про правові норми, про право тощо. Далі він поділяє її на документальну та іншу правову інформацію, офіційну й неофіційну, загальну й галузеву, горизонтальну й вертикальну, яка, у свою чергу, поділяється на пряму і зворотну, вихідну, проміжну і підсумкову, універсальну, функціональну тощо [6, с. 7].

Джерелами правової інформації є Конституція України, інші законодавчі й підзаконні нормативні правові акти, міжнародні договори та угоди, норми і принципи міжнародного права, а також ненормативні правові акти, повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи, інші джерела інформації з правових питань. З метою забезпечення доступу до законодавчих та інших нормативних актів усім громадянам держава забезпечує видання цих актів масовими тиражами у найкоротші строки після набрання ними чинності.

Враховуючи те, що органи прокуратури входять до системи правоохоронних органів, переважна більшість інформації, що використовується та створюється прокуратурою, має правову природу. Особливістю є тільки те, що інформація, яка використовується прокуратурою в поточній діяльності, міститься в нормативних актах (норми права). А та інформація, що

продукується самими органами прокуратур, має переважно правозастосовний характер. Пояснюється це тим, що на відміну від органів державного управління, які входять до системи виконавчої влади, прокуратура має досить обмежені можливості для правотворчості, а в переважній більшості випадків не має на це права як орган нагляду за дотриманням законодавства.

Інформація про особу – це сукупність документованих або публічно оголошених відомостей про особу. Основними даними про особу (персональними даними) є: національність, освіта, сімейний стан, релігійність, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження.

Джерелами документованої інформації про особу є видані на її ім'я документи, підписані нею документи, а також відомості про особу, зібрані відповідним уповноваженими на те органами влади в межах своїх повноважень. За законодавством забороняється збирати відомості про особу без її попередньої згоди, за винятком випадків, передбачених законом. Кожна особа має право на ознайомлення з інформацією, зібраною про неї.

Прокуратура – це орган держави, на який відповідно до Конституції покладено завдання нагляду за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами. У той же час прокуратура є органом слідства та підтримує державне обвинувачення в суді. Внаслідок виконання таких обов'язків прокуратура неминуче збирає, зберігає та використовує інформацію про особу як правопорушника, так і осіб, що беруть участь в у справі. Таким чином, з одного боку, прокурор повинен слідкувати за дотриманням законодавства іншими суб'єктами в частині використання інформації про особу, а з іншого – сам використовує таку інформацію.

Крім того, необхідно враховувати, що в діяльності прокуратури діє своєрідний принцип «універсальної компетенції». Відповідно до ст. 20 Закону України «Про прокуратуру» [7], «при виявленні порушень закону прокурор або його заступник у межах своєї компетенції мають право: ... звертатись до суду з заявами про захист прав і законних інтересів громадян, держави, а також підприємств та інших юридичних осіб». Законодавством не вказано, які саме порушення і якого саме закону можуть бути підставою для звернення до суду.

Крім того, відповідно до ч. 2 ст. 36-1 Закону України «Про прокуратуру» підставою представництва у суді інтересів громадянина є його неспроможність через фізичний чи матеріальний стан, похилий вік або з інших поважних причин самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження. Таким чином, законодавець не виключає можливості правомірного втручання в особисту сферу діяльності людини прокурора, якщо він бачить очевидні правопорушення, на які особа самостійно відреагувати не може. А відповідно прокурор може мати право вільного доступу до будь-якої інформації про особу в разі здійснення своїх повноважень щодо захисту інтересів громадянина.

Інформація довідково-енциклопедичного характеру – це систематизовані, документовані або публічно оголошені відомості про суспільне, державне життя та навколишнє природне середовище. Основними джерелами цієї інформації є: енциклопедії, словники, довідники, рекламні повідомлення та оголошення, путівники, картографічні матеріали тощо, а також довідки, що надаються уповноваженими на те державними органами та органами місцевого і регіонального самоврядування, об'єднаннями громадян, організаціями, їх працівниками та автоматизованими інформаційними системами. Система цієї інформації, доступ до неї регулюються бібліотечним, архівним та іншим галузевим законодавством, і значних особливостей її використання в діяльності прокуратури не вбачається. Єдине, що необхідно вказати, – органи прокуратури мають право доступу до довідкової інформації з обмеженим доступом. Мова йде, наприклад, про криміналістичні обліки, обліки осіб, що притягувалися до кримінальної відповідальності тощо.

Соціологічна інформація – це документовані або публічно оголошені відомості про ставлення окремих громадян і соціальних груп до суспільних подій та явищ, процесів, фактів. Основними джерелами соціологічної інформації є документовані або публічно оголошені відомості, в яких відображено результати соціологічних опитувань, спостережень та інших соціологічних досліджень. Соціологічні дослідження здійснюються державними органами, об'єднаннями громадян, зареєстрованими у встановленому порядку.

Даний вид інформації в діяльності органів прокуратури практично не використовується,

крім випадків, коли така інформація є об'єктом різного роду правопорушень або використовується в порядку прямо забороненому законодавством, коли на такі дії органи прокуратури повинні реагувати.

Проведене дослідження видів інформації, що використовується діяльності органів прокуратури, дозволило виділити і певні правові проблеми в цій сфері. По-перше, законодавство досить неоднозначно визначає підстави розмежування різних видів інформації. Так, на практиці вкрай важко відокремити адміністративну інформацію від інформації про діяльність державних органів. Інформація про особу має конфіденційний характер, але в той же час кожен має право ознайомитися з інформацією про себе. Таке нечітке розмежування призводить до іншої проблеми – забезпечення належного доступу зацікавлених осіб до від-

повідної інформації. Так, у межах кримінальної справи органи слідства можуть збирати інформацію про осіб, і не тільки тих, що притягуються до відповідальності. Ознайомлюючись із матеріалами справи, особи, що мають на це право, можуть отримувати інформацію про інших осіб. У деяких випадках, відповідно до Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [8], можуть бути застосовані певні заходи, що приховують відомості про особу. Однак на практиці ці дії досить рідко вчиняються. Тому доцільно на законодавчому рівні передбачити порядок доступу до окремих видів інформації, особливо з огляду на те, що поодинокі приклади спроб регламентування порядку надання окремих видів інформації вже існують [9].

Література

1. Рассолов М. М. Теоретические проблемы управления и информации в сфере права : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра юрид. наук / М. М. Рассолов. – М., 1990. – 39 с.
2. Атаманчук Г. В. Обеспечение рациональности государственного управления / Г. В. Атаманчук. – М. : Юрид. лит., 1990. – 351 с.
3. Правовая информатика и кибернетика : [учеб. для вузов по напр. и спец. «Юриспруденция» / Г. А. Атанесян, О. А. Гаврилов, П. Дери и др.] ; под ред. Н. С. Полевого. – М. : Юрид. лит., 1993. – 527 с.
4. Про інформацію : закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
5. Генеральний прокурор України Святослав Піскун надіслав до Верховної Ради України інформацію про стан законності і злочинності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&t=rec&c=view&id=55886. – Заголовок з екрану.
6. Москвин Г. С. Теоретические проблемы системы правовой информации в СССР : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра юрид. наук / Г. С. Москвин. – М., 1977. – 34 с.
7. Про прокуратуру : закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
8. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 51.
9. Про затвердження Положення про порядок надання екологічної інформації : наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 18 груд. 2003 р. № 169 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 6. – Ст. 228.

Надійшла до редколегії 10.11.2009

Анотації

Досліджено види інформації, яка використовується в діяльності прокуратури. На підставі аналізу наукових точок зору, відповідних нормативно-правових актів та практики їх застосування розглянуто види інформації залежно від її правової природи.

Исследованы виды информации, которая используется в деятельности прокуратуры. На основании анализа научных точек зрения, соответствующих нормативно-правовых актов и практики их применения рассмотрены виды информации в зависимости от ее правовой природы.

Types of information used in the activity of prosecutor's office are researched. On the basis of scientific opinions analysis, appropriate normative and legal acts and practice of their usage some types of information depending on its legal nature are researched.